

Квач Я. П., к.е.н., доцент, директор Одеського інституту фінансів УДУФМТ

СТАН І ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Розглянуто питання стійкого розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу відповідно до якого в рамках ринкових пріоритетів може здійснюватися тільки за умов наявності системи фінансового забезпечення. Аналізуються зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на трансформацію цього сектора економіки. Приведено дані, що відбивають сучасні особливості розвитку паливно-енергетичного комплексу України за останнє десятиліття.

Рассмотрены вопросы устойчивого развития топливно-энергетического комплекса, который в рамках рыночных приоритетов может осуществляться только при наличии системы финансового обеспечения. Анализируются внешние и внутренние факторы, влияющие на трансформацию этого сектора экономики. Приведены данные, отражающие современные особенности развития топливно-энергетического комплекса Украины за последнее десятилетие.

The questions of steady development of fuel and energy complex that within the framework of market priorities can come true only at presence of the system of the financial providing are considered in the article. External and internal factors influencing on transformation of this sector of economy are analysed. Fact sheets over, reflecting the modern features of development of fuel and energy complex of Ukraine for the last decade, are brought.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із науково-практичними завданнями. Енергетика в сучасному світі відіграє ключову роль у ресурсному забезпеченні економічного розвитку і підвищенні конкурентоздатності економіки будь-якої держави.

Паливно-енергетичний комплекс є невід'ємною структурною складовою вітчизняної економіки, який впливає на реалізацію задач по досягненню стійких темпів вітчизняного економічного росту, забезпечуючи 3,5–3,7% ВВП, та як базовий сектор виступає одним з основних джерел формування доходної частини державного бюджету в структурі надходжень 2011 року від підприємств, які належать до сфери управління Міненерговугілля України (крім підприємств вугільної галузі), перераховано 49 365,1 млн. грн., або 101,6% від суми нараховань [3].

Водночас фіскальні прагнення держави характеризуються високим рівнем оплати підприємствами енергетики, який склав 99,0% від суми нарахованих бюджетних платежів, а рівень сплати податків НАК «Нафтогаз України» до бюджету за 2011 рік – 102,5%, що засвідчує зниження інвестиційних можливостей та недостатність ефективності управління фінансами енергетичних компаній. Володіння унікальними ресурсними можливостями припускає постійний аналіз пріоритетів державної економічної політики, пошук шляхів оптимізації розвитку енергетичного сектора економіки. Відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2030 року метою державної енергетичної політики є максимально ефективно використання природних енергетичних ресурсів і потенціалу енергетичного сектора для стійкого росту вітчизняної економіки, підвищення забезпечення енергетичної безпеки держави і сприяння зміцненню її зовнішньоекономічних позицій.

Оскільки досягнення стійкого розвитку енергетичних підприємств є однією з найбільш актуальних проблем національної економіки, особливо в умовах розвитку ринкових механізмів, ставиться важлива задача ефективного управління системою фінансового забезпечення розвитку паливно-енергетичного комплексу (ПЕК).

У діяльності підприємств ПЕК, як складних виробничо-економічних систем, важливими факторами збільшення ефективності їхньої діяльності можуть стати не тільки раціоналізація податкового режиму, що покладено в комплексі податкових пільг Податкового кодексу України (ст. 154.8.) із звільнення від оподаткування прибутку в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму, але і заходи підвищення віддачі від використання різних джерел фінансування, оптимізації фінансових потоків, поліпшення корпоративного управління тощо, які є досить актуальною проблемою.

Нерозробленість ряду питань фінансового забезпечення розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу, ефективне функціонування яких є обов'язковою умовою розвитку економіки України, визначають її проблематику.

Аналіз досліджень та публікацій. Теоретичними, методологічними та методичними проблемами розвитку енергетики в умовах зменшення енергоємності вітчизняної продукції за рахунок впровадження нових технологій, прогресивних стандартів, сучасних систем контролю, управління та обліку на всіх етапах виробництва, транспортування та споживання енергетичних продуктів займалися науковці: Бараннік В.О., Земляний М.Г., Дорошкевич А.З., Костін Ю.Д., Єрмілов С., Геєць В., Лір В., Овсієнко О. В. [4, 5, 6, 9].

У сфері фінансового аналізу значний внесок у рішення задач з організації і розвитку фінансів галузей економіки та підприємств, в т.ч. паливно-енергетичного комплексу, здійснили багато вчених, зокрема Луцишин З., Шевчук А.Ю., Бушуев В.В., Троицький А.А. та ін. [7, 8, 14, 15]. Всебічний аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що основними напрямками адаптації принципів стійкого розвитку в компаніях ПЕК виступає саме ефективна система фінансового забезпечення розвитку енергетичної галузі.

Але спроби вітчизняних учених перенести й адаптувати закордонний досвід до умов України не настільки ефективні, а часом і дуже витратні. Внаслідок цього спостерігається недостатня наукова обґрунтованість багатьох рекомендацій, у тому числі й на регіональному рівні, чим і визначається актуальність дослідження як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні стану та характеристики сучасної системи фінансового забезпечення розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Виклад основного матеріалу. Енергозабезпечення усталеного функціонування національного господарства України – це комплексна система, яка загострюється внаслідок політичної нестабільності, що впливає на умови постачання енергоносіїв з Росії. Враховуючи той факт, що енергоємність економіки України у розрахунку витрат енергоресурсів на створення одиниці вартості ВВП перевищує енергоємність ВВП Росії у 2,3 разу, а країн Євросоюзу – від 5 до 8 разів, слід визнати серйозну залежність національного господарства від наявності власних і вартості імпортованих енергоносіїв. З вичерпуванням світових енергоресурсів ця проблема поглиблюється й набуває все більшого політичного забарвлення саме тому, що енергетична залежність містить потенціал політичного впливу з боку країн-експортерів, що поєднує її з небезпеками національного рівня.

Досягнення загального економічно стійкого стану підприємств електроенергетики можливе при забезпеченні динамічної інвестиційно-інноваційної моделі розвитку України, яка передбачає здійснення структурних змін у ПЕК, що сприяють підвищенню її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках [13]. Саме система фінансового забезпечення розвитку паливно-енергетичного комплексу відіграє важливу роль, що підвищить ефективність руху грошових коштів та оптимізує надходження від основних джерел фінансування діяльності підприємств: власних коштів, залучених фінансових ресурсів, бюджетних асигнувань, інвестицій.

Власні кошти підприємств, як основне джерело надходжень, включають прибуток та амортизаційні відрахування, які залишаються у розпорядженні промислових підприємств в Україні, є низькими через погіршення фінансового стану підприємств внаслідок фінансово-економічної кризи (табл. 1).

Таблиця 1. Фінансові результати в сфері виробництва та розподілу енергетичних ресурсів, млн.грн. [12]

Роки	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості Підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування					
2006	5476,1	49,8	7892,5	50,2	2416,4
2007	2753,1	48,0	5570,5	52,0	2817,4
2008	1240,3	47,7	5578,7	52,3	4338,4
2009	1230,8	50,3	6317,5	49,7	5086,7
2010	1925,1	42,7	7889,3	57,3	5964,2
Чистий прибуток (збиток) за видами промислової діяльності					
2006	3230,8	48,4	5842,0	51,6	2611,2
2007	1141,5	46,2	4061,8	53,8	2920,3
2008	-386,0	46,4	4014,4	53,6	4400,4
2009	-487,4	49,0	4837,5	51,0	5324,9
2010	-572,3	41,2	5496,0	58,8	6068,3

Як видно з табл. 1, відсоток підприємств, які одержали збиток, з кожним роком збільшується. Тому, очевидно, основну роль у переході до технологічної моделі розвитку ПЕК країни відіграватиме його фінансове забезпечення, оскільки від його ефективності багато в чому залежить конкурентоздатність країни на світовому ринку, а також енергетична безпека.

Фінанси ПЕК представляють собою сукупність економічних відносин, в результаті яких утворюються, розподіляються і використовуються грошові фонди в процесі розширеного енергетичного виробництва [9].

Підвищення ролі фінансів галузей економіки і підприємств проявляється в удосконаленні і розвитку нових форм фінансових відносин. Фінанси енергетичної галузі – це грошові відносини [11, с. 75]:

- між підприємствами і організаціями Міністерства енергетики та вугільної промисловості України та інших галузей народного господарства;
- між підприємствами та організаціями, які входять до паливно-енергетичного комплексу;
- між галуззю в цілому і державним бюджетом;
- між різними ланками системи Міністерства енергетики та вугільної промисловості та кредитно-банківськими установами.

Усі грошові відносини, які характеризують склад фінансів галузі і підприємств, розподіляються на ряд взаємопов'язаних груп, які забезпечують формування і використання фондів грошових коштів на [11, с. 82]:

- виробництво і реалізацію енергії або послуг;
- утворення спеціальних грошових фондів;
- капітальні вкладення;
- капітальний ремонт основних фондів і модернізація обладнання;
- формування оборотних коштів.

Фінансові відносини знаходять своє відображення в фінансовому плані ПЕК. Фінансовий план галузі містить показники виробничо-господарської діяльності, в ньому визначаються основні напрями і пропорції використання грошових коштів, відображаються грошові взаємовідносини паливно-енергетичного комплексу з іншими галузями, підприємствами, банками, державним бюджетом (табл. 2).

Таблиця 2. Структура джерел обсягів фінансування енергозберігаючих заходів, % [12]

Джерела	2008	2009	2010
Держбюджет	1,0	2,9	5,6
Місцеві бюджети	7,1	7,8	20,0
Кошти підприємств	73,4	68,6	58,8
Кредити, іноземні інвестиції	18,5	20,8	15,6
Усього	100,0	100,0	100,0

Метою складання фінансового плану являється виявлення всіх доходів і надходжень коштів, витрат і відрахувань коштів, взаємовідносин з бюджетом. Розробка фінансового плану ПЕК має деякі особливості, до яких слід віднести [6, 11]:

- фінансово-господарська діяльність ПЕК залежить від кон'юнктури світового ринку, коливання курсу світових валют;
- вплив фактора сезонності на використання та оплату продукції;
- навантаження соціального фактора на збут продукції ПЕК як в регіональному аспекті, так і в цілому по країні;
- взаємозв'язок та вплив ПЕК на формування економічних показників інших галузей народного господарства країни;
- вплив політичного фактора на управлінсько-фінансові рішення в ПЕК;
- подовженість в часі інвестиційних проектів у зв'язку із значною тривалістю виробничого процесу та особливістю виробничого циклу, високий ступінь інвестиційного ризику.

Фінансовий план повинен бути науково обґрунтованим та гнучким, має включати наступні основні розрахунки [11]:

- розрахунок нормативу оборотних коштів і складання плану фінансування приросту нормативу оборотних коштів;
- розрахунок амортизаційних відрахувань з виділенням частини, яка направляється на фінансування капітальних вкладень;
- розрахунок платежів по відсотках за банківський кредит.

Фінансовий план складається на рік у формі балансу доходів і витрат з розподілом найважливіших показників по кварталам. В основу його побудови приймаються показники прибутку, рентабельності, платежів до бюджету, асигнувань із бюджету, а також суми, вилучені вищестоящими організаціями або отримані від них в порядку перерозподілу.

Основними документами, які використовуються при складанні балансу доходів і витрат, являються бухгалтерські баланси і звіти, матеріали статистичного і оперативного обліку, спеціальні розрахунки плану реалізації і прибутку, плани капітальних інвестицій і капітального ремонту, розрахунки використання оборотних коштів.

Класично фінансовий план складається із трьох розділів [9, с. 10]: доходи і надходження коштів; витрати і відрахування; взаємовідносини з бюджетом. Баланс доходів і витрат відображає промислово-виробничу і непромислову діяльність.

Розділ перший відображає прибуток, враховуються також внутрішні джерела коштів підприємств енергетики: амортизаційні відрахування, економія і прибуток від капітального будівництва, яке здійснюється господарським способом, мобілізація внутрішніх ресурсів, приріст стійких пасивів.

У розділі другому враховуються витрати на капітальний ремонт, приріст нормативу власних оборотних коштів, відрахування в фонди економічного стимулювання. В цьому розділі відображаються взаємовідносини з вищестоящими організаціями.

У третьому розділі відображаються платежі в бюджет і асигнування до бюджету за конкретними напрямками.

Фінансовий план повинен складатися з урахуванням максимальної мобілізації внутрішньогосподарських резервів паливно-енергетичного комплексу та підприємств, які до нього входять, та економії спожитих матеріальних і грошових ресурсів.

Складання фінансового плану – частина економічної роботи в паливно-енергетичному комплексі. Розглядаючи процес управління, можна виділити три основні напрями, зумовлені функціями фінансів: планування, акумуляція коштів і фінансування, аналіз фінансово-господарської діяльності.

Удосконалення системи фінансових відносин і посилення ролі фінансових стимулів направлені на розвиток технічного прогресу, розширення виробництва, покращення використання основних виробничих фондів і оборотних коштів, зростання ролі прибутку в підвищенні ефективності виробництва. В умовах нової системи ринкових відносин управління фінансами в енергетиці не тільки істотно розвинулось, але і набуло нового змісту. До основних задач, які раніше стояли перед фінансовою службою (забезпечення фінансовими ресурсами процесу виробництва, підвищення рентабельності виробництва, забезпечення найбільш ефективного використання власних оборотних коштів, своєчасність платежів до бюджету) паливно-енергетичного комплексу додалися нові: посилення контрольної функції над грошовими потоками, впровадження нових форм кредитних відносин та розрахунків.

Фінансова діяльність пов'язана з оборотом грошових коштів. Фінансові показники відображають основні економічні результати. Саме тому фінансова робота повинна охоплювати всі ділянки виробничо-господарської діяльності паливно-енергетичного комплексу. Якщо виникне потреба провести фінансово-економічний аналіз діяльності ПЕК, то для цього необхідно ознайомитись з галузевими особливостями аналізу та вміти розраховувати основні фінансові показники. Основою для проведення фінансово-економічного аналізу являється фінансова звітність [11].

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан та рух коштів підприємства. Звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо [11, с. 265]: придбання, продажу, володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємства; оцінки якості управління; оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства; визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу; регулювання діяльності підприємства. У фінансовій звітності відображаються показники діяльності і дочірніх підприємств, філій, представництв, відділень, інших відокремлених підрозділів.

Багато підприємств функціонує у формі груп підприємств, організацій та інших юридичних осіб, які складаються з материнського (холдингового) та дочірніх підприємств, що є поширеним явищем у паливно-енергетичному комплексі. Такі групи становлять консолідовану фінансову звітність. Консолідовану фінансову звітність подає материнське підприємство. Якщо материнське підприємство є дочірнім підприємством іншого підприємства, така звітність не подається. Консолідовану фінансову звітність складають шляхом впорядкованого додавання показників фінансової звітності дочірніх підприємств до аналогічних показників материнського підприємства. Активи таких дочірніх підприємств відображаються як фінансові інвестиції материнського підприємства.

Фінансовий аналіз є способом оцінки і основою для прогнозування фінансового стану підприємства на підставі інформації, яка міститься у бухгалтерській і фінансовій звітності та оперативних даних. Предметом фінансового аналізу підприємства є фінансові ресурси та грошові потоки, їх формування та використання. Основною метою фінансового аналізу є об'єктивна оцінка фінансового стану і виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємств ПЕК. Основними завданнями аналізу фінансового стану є [11, с. 270]: встановлення рівня майнового забезпечення підприємства й ефективності його використання; дослідження прибутковості та платоспроможності підприємства; оцінка динаміки стану ліквідності та фінансової стійкості; аналіз ділової активності підприємства; визначення ефективності використання підприємством фінансових ресурсів.

Основними складовими фінансового аналізу підприємства є [11, с. 271]: аналіз майнового стану підприємства та динаміка його зміни; аналіз фінансових результатів діяльності; аналіз ліквідності; аналіз ділової активності; аналіз фінансової стійкості; аналіз рентабельності.

Для вирішення проблеми підвищення рівня енергетичної безпеки концептуальною основою розвитку ПЕК має стати інвестиційна складова. Фінансування ПЕК передбачається за рахунок:

а) оптимізації цінової і тарифної політики та доведення інвестиційної складової тарифу на енергоносії з врахуванням цільової надбавки до рівня, що забезпечує достатню інвестиційну привабливість проектів; законодавчого запровадження прискореної амортизації основних фондів ПЕК, забезпечивши при цьому цільове використання амортизаційного фонду;

б) залучення коштів від реструктуризації та погашення боргових зобов'язань минулих років учасників енергоринку та державних коштів відповідно до обсягів, визначених чинним законодавством та бюджетом розвитку на відповідний рік;

в) вдосконалення бюджетної, податкової, рентної політики, зокрема визначення частки прибутку та рентних платежів на інновацію, що сприятиме стабілізації фінансового стану підприємств та активізації інвестиційної політики в паливно-енергетичному комплексі;

г) розширення залучення зовнішніх кредитних ресурсів та інвестицій, зокрема для реалізації програми інтеграції Об'єднаної енергосистеми України до ЄС. Перспективи фінансування галузей ПЕК наведені в табл. 3.

Таблиця 3. Фінансування галузей ПЕК, млрд. грн. [1]

Напрями фінансування	2006–2010	2011–2020	2021–2030	2006–2030
Усього, у тому числі:	158,2	431,0	455,9	1045,0
Теплова енергетика	16,7	75,8	90,9	183,4
Гідроенергетика	2,8	5,6	10,6	19
Розвиток електричних мереж	13,2	43,8	25,9	82,9
Ядерна енергетика	11,6	79	117,6	208,2
Розвиток відновлювальних джерел виробництва електроенергії (без ГЕС)	1,1	3,0	3,0	7,1
Ядерно-паливний цикл	4,0	13,3	4,4	21,7
Вугільна промисловість	42,4	87,9	91,4	221,7
Нафтогазовий комплекс	65,6	122,6	112,1	300,3

Важливим чинником фінансового забезпечення розвитку ПЕК має стати створення умов для збільшення доходності та підвищення рівня капіталізації прибутку енергетичних підприємств, ліквідація субсидування інших галузей економіки і соціальної сфери за рахунок галузей ПЕК [2].

Проведення інвестицій в ПЕК – це комплекс господарських операцій, які передбачають створення та придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів підприємств ПЕК. Найбільш поширеним видом інвестицій в ПЕК є капітальні інвестиції, хоча значення фінансових та інтелектуальних інвестицій також є досить вагомим.

Капітальна інвестиція в ПЕК – господарська операція, що передбачає придбання або будівництво об'єктів нерухомої власності ПЕК, інших основних засобів, нематеріальних активів, які підлягають амортизації [7, 9]. При здійсненні капітальних інвестицій в ПЕК у більшості випадків основним методом фінансування виступає кредитування, оскільки більшість підприємств, незалежно від форм власності, створюються з обмеженим розміром власного капіталу, що не дозволяє їм у повному обсязі забезпечити розширене відтворення за рахунок власних фінансових ресурсів. Як метод фінансування основного капіталу набув використання також і лізинг, що є комбінацією кредиту та оренди [5].

Розвитку ринку фінансових інвестицій має, перш за все, сприяти становлення фондового ринку України. Фінансові інвестиції – активи, які утримуються підприємством для збільшення прибутку з вартості капіталу або інших вигод інвестора. Здійснення фінансових інвестицій можемо спостерігати при створенні вертикально інтегрованих структур в ПЕК, появі холдингів, вкладень у статутний капітал дочірніх підприємств, вкладень у спільну діяльність [4].

Фінансуванню заходів розвитку ПЕК передують ретельний процес розробки та складання інвестиційного проекту, в якому у загальноприйнятій послідовності розділів викладаються основні характеристики проекту, фінансові показники, пов'язані з його реалізацією. Для великих інвестиційних проектів (саме такі проекти реалізуються в ПЕК) необхідне повномасштабне обґрунтування у відповідності з міжнародними стандартами. Загальним критерієм ефективності проекту є рівень прибутковості, одержаного на вкладений капітал.

Визначення економічної ефективності інвестиційного проекту ПЕК потребує проведення інтегральної оцінки всієї техніко-економічної, фінансової інформації. З позицій фінансового аналізу реалізацію інвестиційного проекту ПЕК доцільно розглядати як низку взаємопов'язаних процесів вкладання коштів у створення виробничого об'єкта з подальшим отриманням доходів [15].

Загалом паливно-енергетичний комплекс є чинником забезпечення міжнародних конкурентних переваг, а ефективно його фінансове забезпечення створює необхідні передумови його виробничої діяльності, формує майбутні потенційні можливості розвитку та подальшої інтеграції України у світове співтовариство.

Тому ефективно функціонуюча фінансова система ПЕК служить основою енергетичної безпеки і незалежності. Складну задачу фінансового оздоровлення нафтогазового комплексу неможливо вирішити без конструктивного діалогу між двома основними суб'єктами впливу на фінансові потоки – енергетичними компаніями і державою. Результатом цього діалогу має стати вектор інтересів, що у довгостроковому плані принесе взаємовигідні результати – динамічний розвиток компаній і позитивний економічний ефект для всієї економічної системи країни.

Висновки та пропозиції. Дослідження висвітило низку проблем, більшість із яких вимагають якнайшвидшого вирішення. Найбільш гостро, в даний час, постає проблема інвестицій у відновлення паливно-енергетичного комплексу. Безумовно, це важливий аспект, але далеко не єдиний, оскільки вітчизняні енергетичні компанії використовують недостатньо ефективно всі можливі варіанти фінансового забезпечення діяльності, прийняті у світовій практиці.

В умовах ринкових відносин, з розвитком різних форм власності, з розширенням діапазону залучення інвестицій, даній обставині сприяють як зовнішні фактори: відсутність чіткого механізму надходжень іноземних інвестицій, недостатня розвиненість фондового ринку із можливим залученням капіталу шляхом емісії акцій, так і внутрішні фактори серед яких - корпоративного управління, недостатнє використання сучасних методів фінансового менеджменту, таких як бюджетування, виникаючі протиріччя власників і управлінців тощо.

Пріоритетними напрямками удосконалення фінансових механізмів структурних змін у ПЕК мають бути наступні [10]:

1. Стимулювання інвестування підприємствами промисловості власних коштів у розвиток та модернізацію виробництва, що передбачає: зниження податкового навантаження на виробництво високотехнологічної продукції у промисловості; запровадження обмежень не лише щодо мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, визначених у ст. 145 Податкового Кодексу України, але й щодо максимальних строків їх використання.

2. Підвищення ефективності використання капітальних видатків Державного бюджету на фінансування промисловості та активізація державної бюджетної підтримки високотехнологічних виробництв.

3. Заохочення іноземного інвестування промисловості, що має включати: запровадження заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату та підняття інвестиційного іміджу України; опрацювання та застосування світового досвіду щодо надання пільгових умов інвестування для іноземних інвесторів.

4. Розвиток альтернативних механізмів фінансування структурних змін у промисловості.

Компанії паливно-енергетичного комплексу мають спрямувати зусилля на збільшення ефективності своєї діяльності через раціональне розпорядження фінансових ресурсів, впроваджуючи сучасні методи фінансового менеджменту, з одного боку, та вдосконалення внутрішнього корпоративного управління шляхом наближення до світових стандартів – з іншого. В даний час активізується роль фінансів, підсилюється значення фінансових показників в оцінці діяльності підприємств, тому на перший план повинне виступити фінансове планування, що може служити засобом досягнення компромісу між прибутковістю, ліквідністю і ризиком, визначати необхідний обсяг фінансових ресурсів для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Література

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року // Інформаційно – аналітичний бюлетень «Відомості Міністерства палива та енергетики України». Спеціальний випуск. – 2006. – 113 с.
2. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Нац. доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 р. / Єрмілов С., Геєць В., Лір В. та ін. / НАЕР; НАНУ. – К. : НАЕР, 2009. – 93 с.
3. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за листопад та 11 місяців 2011 року / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua>
4. Овсієнко О. В. Енергетична безпека: конфлікт соціально-економічних інтересів / О.В. Овсієнко // Вісник Національної юридичної академії України. Серія: Економічна теорія та право. – 2011. – №1. – С. 55–65.
5. Костін Ю. Д. Цінові чинники енергозбереження на підприємствах ПЕК / Ю.Д. Костін, В.М. Безлепкін // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 1. – С.70–73.
6. Лір В.Е. Економічний механізм реалізації політики енергоефективності в Україні : монографія / В. Лір, У. Письменна. – К., 2010. – 208 с.
7. Луцишин З. Фінансові стратегії на світовому енергетичному ринку // Світ фінансів. – 2009. – № 3. – С. 40–55.
8. Мировая энергетика – 2050 (Белая книга) / Под ред. Бушуева В.В., Каламанова В.А. – М.: Энергия, 2011. – 360 с.
9. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій: Монографія / За заг. науковою ред. А.Шевцова. – Д.: РФ НІСД, 2008. – 208 с.
10. Реструктуризація промисловості України у процесі посткризового відновлення. – К.:НІСД, 2011. – 54 с.
11. Сніжко С.В. Менеджмент у паливно-енергетичному комплексі: Навч. посіб. / С.В. Сніжко, К.О.Великих. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 344 с.
12. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» за 2010 р. – К. : Держкомстат України, 2011. – 64 с.
13. Собкевич О. Щодо фінансових механізмів структурних змін у промисловому секторі. Аналітична записка / О. Собкевич, А. Шевченко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/460/>
14. Тренды и сценарии развития мировой энергетики в первой половине XXI века / А.М. Белогорьев, В.В. Бушуев, А.И. Громов, Н.К. Куричев, А.М. Мастепанов, А.А. Троицкий.; Под ред. В.В. Бушуева. – М.: Энергия, 2011. – 68 с.
15. Шевчук А.Ю. Особенности финансовых рисков и риск-менеджмента в электроэнергетике // Матер. междунар. заочной науч.-практ. конф. «Экономика и управление: теоретические и практические аспекты», 22 авг. 2011 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sibac.info>